

Somijas izglītība nav brīnums, bet mērķtiecīga un sistemātiska darba rezultāts

Kādēļ Somija atkārtoti mainīja izglītības sistēmu, ja viņiem ir vieni no labākajiem izglītības rezultātiem pasaulē? Kā vislabāk vērtēt skolēnu un skolu sniegumu?

Atbildes uz šiem un citiem jautājumiem savā blogā sniedz Irmeli Halinena (**Irmeli Halinen**), emeritētā mācību satura izstrādes vadītāja Somijas Valsts izglītības aģentūrā. Irmeli septembrī viesosies Latvijā, lai piedalītos **Skola2030** konferencē "Vērtēt, lai mācītos" un ikvienam interesentam novadītu atvērto lekciju "Mīti un patiesība par Somijas izglītību." Lekcija ar Somijas vēstniecības atbalstu notiks 22. septembrī plkst. 14.00 Latvijas Universitātes Mazajā aulā, un to atklās Somijas vēstnieks Latvijā Olli Kantanens (**Olli Kantanen**).

Ir daudz stāstu par Somijas izglītību, bet nebūt ne visi no tiem ir patiesi. Somija nav izglītības brīnumzeme, bet gan valsts, kurā politikas veidotāji, pētnieki un praktiķi strādā kopā un uzticas cits citam, lai soli pa solim uzlabotu izglītības sistēmu. Somijā skolotāji ir aktīvi un sabiedrībā ļoti cienīti profesionāļi. Viņi vēlas un arī spēj uzņemties atbildību par savu darbu, nepārtraukti to attīsta un uzlabo. Pagājušā gadsimta 70. gados valsts izglītības sistēmu pilnībā reformēja, un kopš tā laika Somijas izglītība ir attīstījusies diezgan mērķtiecīgi un sistemātiski.

Mums bieži jautā, kāpēc mēs tagad atkārtoti mainām izglītības sistēmu, no jauna pārskatot mācību saturu, ja mums starptautiskā mērogā ir tik labi izglītības rezultāti. Patiesībā mēs savu izglītības sistēmu esam centušies uzlabot visu laiku, tikai agrāk citas valstis nebija tajā tik ieinteresētas. Bērni un jaunieši tagad dzīvo pasaulē, kuru būtiski ietekmē un maina tehnoloģiju un globālās ekonomikas attīstība, klimata pārmaiņas, arvien pieaugošā sabiedrību daudzveidība, terorisma izraisītie draudi u.tml. Pasaulē ir tik daudz informācijas, ka visu to mācīt un apgūt skolā ir pilnīgi neiespējami. Mēs uzskatām, ka tieši tādēļ, ka pasaule mums apkārt tik strauji mainās, uzlabojumi izglītībā nepieciešami daudz vairāk un biežāk nekā pirms gadiem desmit.

Mūs arī satrauc pieaugošās snieguma atšķirības skolēnu starpā un viņu kopējā zināšanu līmeņa samazināšanās. To ļoti skaidri parāda skolēnu vērtējumi. Tāpēc ir jāatrod jauni veidi, kā strādāt ar skolēniem, lai viņi būtu aktīvi iesaistīti mācībās. Bērniem un jauniešiem ir jāmacās sadarboties un jāatklāj pasaule sev apkārt, lai kopā būvētu jaunas zināšanas. Viņiem ir jāmacās domāt, jāmacās mācīties un jāattīsta pašvadības prasmes – patstāvīgi saprast mērķi un rīkoties, lai to sasniegtu. Ir ļoti svarīgi, lai skolas gados bērnu un jauniešu motivācija mācīties tikai palielinātos un skolēni būtu gatavi nopietni mācīties arī studiju laikā. Mācībām jābūt jēgpilnām un lielāko daļu laika arī skolēniem patīkamām, priekpilnām. Tas var radīt spēcīgu pamatu mūžizglītībai.

Mūsu pašu pētījumos atklājas, un to apliecina arī starptautiskā pieredze, ka arvien vairāk uzmanības ir jāpievērš tieši kompetencēm, kas ir nepieciešamas visās zināšanu jomās, visa veida mācībās un visās dzīves nozarēs. Mēs esam definējuši septiņas lietpratības jeb kompetences, kuras dažādi mācību priekšmeti var attīstīt katrs no savas perspektīvas: 1) domāšana un mācīšanās mācīties; 2) kultūras kompetence, mijiedarbība un pašizpaušme; 3) rūpes par sevi un ikdienas dzīves pārvaldība; 4) tekstpratība vairāk nekā vienā valodā vai zīmju sistēmā (multiliteracy); 5) digitālā pratība; 6) karjeras izglītība un uzņēmējspēja; 7) līdzdalība un ilgtspējīgas nākotnes veidošana. Tās visas ietver noteiktas zināšanas, prasmes, attieksmes, vērtības un gribasspēku.

Viens no mūsu pašreizējiem izaicinājumiem ir uzlabot skolēnu snieguma vērtēšanas kvalitāti. Saskaņā ar Somijas Pamatizglītības likumu skolēnu snieguma vērtēšanas mērķis ir vadīt un iedrošināt skolēnu mācīšanos un atbalstīt viņu pašnovērtējuma prasmju attīstību. Vērtējumu pārskatos skolēnu snieguma vērtējumus gada beigās izsaka aprakstoši vai ar atzīmēm. Ar atzīmēm skolēnus jāvērtē tikai 8. un 9. skolas gadā, līdz tam skolēnus var vērtēt vai nu aprakstoši, vai ar atzīmēm. Mūsu mērķis pašlaik ir attīstīt un nostiprināt formatīvās vērtēšanas lomu mācību procesā un sniegt skolēniem konstruktīvu atgriezenisko saiti, vienlaikus rūpējoties par to, lai skolēnu sniegums katrā skolā Somijā tiktu vērtēts taisnīgi un pēc līdzīgiem principiem.

Mums nav valsts līmeņa standartizētu pārbaudījumu. Toties skolotāji plāno paši savus pārbaudījumus, balstoties uz to, ko viņu skolēni ir mācījušies. Vecāki uzticas skolotājiem un tic, ka tieši viņi vislabāk varēs novērtēt viņu bērnu sniegumu. Nacionālajā līmenī mēs apkopojam informāciju par mācību rezultātiem, izmantojot pārbaudījumus pēc izlases principa. Mēs nublicējam skolu rezultātus un neveidojam skolu reitingus. Tā vietā, tās pašvaldības un skolas, kuru skolēni piedalījās pārbaudījumos, saņem informāciju par saviem rezultātiem un tad viņi var tos salīdzināt ar vidējo rezultātu visiem pārbaudījuma dalībniekiem un pieņemt lēmumu par nepieciešamajiem uzlabojumiem. Dažādos pārbaudījumos iegūto informāciju izmantojam, lai uzlabotu izglītības sistēmu nacionālā līmenī.

Kad pavisam nesen ieviesām kārtējos uzlabojumus Somijas pamatizglītības mācību saturā laikā no 2012. līdz 2017. gadam, mēs iemācījāmies, cik ļoti būtiski ir veidot īstu dialogu starp spēlētājiem dažādos izglītības sistēmas līmeņos un izglītības nozares speciālistiem un profesionāļiem no pilnīgi citām jomām. Ir ļoti būtiski ieklausīties citu cilvēku jautājumos, idejās un sapņos un respektēt arī pretrunīgus viedokļus. Vislabākā izpratne un labākie risinājumi tiek radīti kopā.